

XUNG ĐỘT TÂM LÝ TRONG GIAO TIẾP NHÓM BẠN BÈ CỦA HỌC SINH TIỂU HỌC

Nguyễn Xuân Thức

Đại học Sư phạm Hà Nội

Đặt vấn đề

Xung đột tâm lý trong nhóm giao tiếp bè bạn của học sinh tiểu học là tất yếu. Song, vấn đề cơ bản thể hiện ở chỗ: đó là xung đột gì, tích cực hay tiêu cực, cách thức giải quyết xung đột như thế nào để tháo gỡ xung đột như là tạo ra một động lực bên trong cho sự phát triển tâm lý, nhân cách, giúp cho các em chơi với nhau tốt hơn và học tập tốt hơn trong nhóm bạn bè. Vì vậy, đặt vấn đề nghiên cứu xung đột tâm lý trong giao tiếp bè bạn của học sinh tiểu học là vô cùng cần thiết.

Khách thể nghiên cứu

Gồm 70 học sinh trường tiểu học Hoàng Diệu - quận Ba Đình - Hà Nội, trong đó có 36 học sinh lớp 3 và 34 học sinh lớp 5, 28 học sinh nam và 42 học sinh nữ.

Phương pháp nghiên cứu

Sử dụng đồng bộ các phương pháp nghiên cứu tâm lý như phương pháp đo đạc xã hội học, quan sát, điều tra viết, phỏng vấn, phương pháp toán thống kê...

Khái niệm công cụ

Khái niệm "xung đột" giao tiếp của học sinh tiểu học được dùng để chỉ sự mâu thuẫn có tính chất tình huống, tạm thời, sự va chạm nhỏ không mang tính chất đối kháng giữa trẻ em với nhau. Mâu thuẫn này dễ nảy sinh và dễ mất đi, không để lại vết thương tâm lý trong lòng trẻ em.

Kết quả nghiên cứu

Nhận thức của học sinh tiểu học về mức độ xảy ra xung đột không đồng đều. Chỉ có 1,2% ý kiến cho rằng thường xuyên xảy ra va chạm, xung đột, có 47,4% cho rằng không có xung đột, mâu thuẫn, và ý kiến đa số học sinh (51,4%) cho rằng có xung đột nhưng không diễn ra thường xuyên.

Xét theo khối lớp, học sinh lớp 5 nhận xét quan hệ bè bạn diễn ra xung đột nhiều hơn học sinh lớp 3. Thể hiện mức độ không thường xuyên: lớp 3 có 27,0% và lớp 5 là 76,0%, độ lệch 49,0%. Mức độ không bao giờ xảy ra: lớp 3 có 69,0% và lớp 5

là 24%, độ lệch 45%. Nếu xét theo điểm trung bình: lớp 3 có điểm trung bình $\bar{X} = 1,3$ so với lớp 5 $\bar{X} = 1,8$, độ lệch lớp 5 hơn lớp 3 là $\bar{X} = 0,5$.

Kết quả khảo sát nguyên nhân gây ra xung đột trong nhóm giao tiếp bè bạn của học sinh tiểu học cho thấy:

- Nguyên nhân gây nên xung đột trong nhóm giao tiếp bè bạn của học sinh tiểu học đa dạng và không đồng đều. Nhóm các nguyên nhân gây nên xung đột nhiều nhất là: "Các thành viên của nhóm không cùng quan điểm" xếp bậc 1 với 50,0% ý kiến, "Một bạn trong nhóm có tính bảo thủ" với 40,4% ý kiến, xếp bậc 2.

Các nguyên nhân có mức độ ảnh hưởng thấp: "Không được nhóm quan tâm tới mình" với 5 ý kiến, chiếm 7,1%, "Người thích bạn này, người thích bạn khác"; "Bất đồng ý kiến khi cho một bạn khác đến chơi" cùng có 12 ý kiến, chiếm 17,2%.

- Nguyên nhân gây ra xung đột ở hai khối lớp 3 và 5 tiểu học có sự khác biệt: Mức độ bất đồng về quan điểm ở lớp 5 cao hơn nhiều so với lớp 3 với số ý kiến 70,0% (lớp 5) và 30,5% (lớp 3), độ lệch là 39,5%. Tính bảo thủ của cá nhân trong nhóm lớp 5 cao hơn nhiều so với lớp 3 và là nguyên nhân chủ yếu gây ra xung đột: lớp 5 có 56,0% ý kiến, lớp 3 với 33,4% ý kiến, độ lệch $\bar{X} = 22,6\%$.

Sở dĩ có tình trạng như trên là do:

Một là, học sinh lớp 5 tiểu học là lớp cuối cấp nên hiểu biết về quan hệ xã hội, tri thức tự nhiên, khối lượng kiến thức nhiều, cho nên sự bất đồng quan điểm dễ xảy ra hơn so với học sinh lớp 3.

Hai là, gia tốc phát triển về tâm lý xã hội của trẻ lớp 5 cao hơn lớp 3, điều đó tạo ra trạng thái "người lớn" hơn, tự ý thức cao hơn nên sự bảo thủ, giữ ý kiến của riêng mình cũng thường xảy ra nhiều hơn so với học sinh lớp dưới của bậc tiểu học.

Ai là người đứng ra giải quyết khi có xung đột xảy ra trong nhóm giao tiếp bè bạn?

Bảng 1: Chọn người đứng ra giải quyết xung đột trong nhóm giao tiếp bè bạn của học sinh tiểu học

TT	Nguyên nhân	Lớp 3		Lớp 5		Chung	
		SL	%	SL	%	SL	%
1	Thủ lĩnh của nhóm	26	72,0	21	61,0	47	60,7
2	Các thành viên trong nhóm	3	8,3	16	47,0	19	20,7
3	Các bạn trong nhóm khác	5	14,0	1	3,0	6	8,6
4	Cô giáo	5	14,0	4	11,0	9	12,8
5	Lớp trưởng	9	24,9	6	17,0	9	12,8
6	Người đứng đầu nhóm khác	3	8,3	3	8,0	6	8,6
7	Cá nhân tự giải quyết	4	11,0	7	20,0	11	10,6

Nhìn vào bảng 1, ta có một nhận xét khái quát:

Một là, Học sinh tiểu học khi vướng mắc với nhau thì các em thiên về giải quyết nội bộ hơn, *tự giải quyết lấy hơn là nhờ các lực lượng bên ngoài nhóm* (cô giáo, lớp trưởng, nhóm khác).

Hai là, khi tự giải quyết với nhau trong nhóm thì vị trí các cá nhân đứng ra giải quyết xung đột như sau: Nhiều nhất là *thủ lĩnh* của nhóm chiếm 60,7%, sau đó là các thành viên khác trong nhóm (20,7%) và cuối cùng là cá nhân tự giải quyết (10,6%).

Các lực lượng bên ngoài nhóm mà trẻ nhờ can thiệp chủ yếu là cô giáo, lớp trưởng và có số ý kiến đều chiếm 12,8%.

Ba là, Nếu so sánh theo sự phát triển lứa tuổi thì bên cạnh điểm chung đã nêu ở trên là: dù học sinh tiểu học lớp 3 hay lớp 5 thì tự giải quyết vẫn là con đường chủ yếu và nhờ "ngoại bang" là thứ yếu. Nhưng trong cái chung đó vẫn bộc lộ sự khác biệt rõ nét: mức độ nhờ người ngoài nhóm ở học sinh lớp 3 tiểu học cao hơn học sinh lớp 5 tiểu học. Thể hiện: "Nhờ bạn nhóm khác giải quyết" ở học sinh lớp 3 là 14,0% so với học sinh lớp 5 là 3,0%, độ lệch $\bar{X} = 11,0\%$; cô giáo giải quyết là 14,0% (lớp 3) và 11,0% (lớp 5) độ lệch $\bar{X} = 3,0\%$; "lớp trưởng" tham gia giải quyết: lớp 3 là 24,9% so với lớp 5 là 17,0%, độ lệch $\bar{X} = 7,9\%$.

"Thủ lĩnh của nhóm" đứng ra giải quyết dù ở lớp 3 hay lớp 5 đều ở vị trí cao nhất (72,0% và 61,0%).

Như vậy, thủ lĩnh - người có uy tín nhất nhóm với học sinh tiểu học là người có những phẩm chất tâm lý như thế nào?

Bảng 2: Các phẩm chất cần có của người đứng đầu nhóm của học sinh tiểu học

SỐ học sinh	Khối 3		Khối 5		Chung	
	SL	%	SL	%	SL	%
Phẩm chất						
Tự tin	22	61	28	82	50	71,4
Có giọng nói dễ nghe	18	50	23	67	41	58,5
Kiên nhẫn	21	58	25	73	46	65,7
Nhanh nhẹn	25	69	30	88	55	78,5
Quan tâm đến người khác	27	75	30	88	57	81,4
Tự phê bình	19	52	27	79	46	65,7
Niềm nở, thân mật	23	63	30	88	53	75,7
Sáng tạo trong công việc, vui chơi	22	61	26	76	48	68,5

Kết quả ở bảng 2 cho thấy, học sinh tiểu học yêu cầu thủ lĩnh của nhóm cần có nhiều phẩm chất. Trong đó, các phẩm chất được đánh giá *quan trọng* là "biết quan tâm đến người khác" chiếm 81,4% ý kiến, "nhanh nhẹn", "trung thực" với 78,5% ý kiến, "thông minh", "niềm nở, thân mật với bạn bè" ở vị trí thứ 3 có 75,5% ý kiến.

Kết luận

Khảo sát 70 học sinh trường tiểu học Hoàng Diệu, thành phố Hà Nội về xung đột tâm lý khi giao tiếp trong nhóm bạn bè có thể bước đầu rút ra kết luận:

- Trong nhóm bạn giao tiếp của học sinh tiểu học có xảy ra các va chạm, xung đột tâm lý với nhau. Nguyên nhân dẫn đến xung đột đa dạng, nhưng nhiều nhất là do bất đồng về quan điểm, ý kiến cá nhân của các thành viên trong nhóm. Người đứng ra giải quyết xung đột gồm nhiều lực lượng khác nhau, nhưng thủ lĩnh - người có uy tín trong nhóm là lực lượng tham gia giải quyết chủ yếu nhất.

- Xu hướng giải quyết xung đột trong nhóm của học sinh tiểu học là giải quyết nội bộ, hạn chế nhờ "ngoại bang" bên ngoài.

- Có sự khác biệt về mức độ xung đột, nguyên nhân, người đứng ra giải quyết xung đột ở học sinh lớp 3 và lớp 5.

- Xung đột tâm lý trong nhóm bạn bè là tất yếu, điều quan trọng là người giáo viên tiểu học, người lớn nhận thức được xung đột của học sinh, phân loại xung đột, các nguyên nhân dẫn đến xung đột để có cách giải quyết phù hợp. Làm được như vậy sẽ giúp cho việc giải quyết xung đột tâm lý trong nhóm trở thành động lực của sự phát triển nhóm giao tiếp bè bạn và phát triển nhân cách của học sinh tiểu học, thành viên của nhóm bạn bè giao tiếp.